PERFECTUM CONJUNCTIVI ACTIVI

Perfectum conjunctīvi actīvi (прошлы час закончанага трывання ўмоўнага ладу незалежнага стану) утвараецца ад асновы perfectum з дапамогай суфікса -ĕrĭ- і асабовых канчаткаў actīvi (незалежнага стану):

Аснова perfectum	+	**-ĕrĭ-**	+	**асабовыя канчаткі actīvi**

З а ў в а г а. У 1 *sg*. канчатак -**m**.

Асабовыя канчаткі actīvi

Асоба	Singulāris	Plurālis
1-я	**m**	**mus**
2-я	**s**	**tis**
3-я	**t**	**nt**

Узор спражэння
laudo, āvi, ātum, 1 (аснова perfectum: laudāv-);
scribo, psi, ptum, 3 (аснова perfectum: scrips-)

Асоба	laudo, 1 — *хваліць*	scribo, 3 — *пісаць*
	Singulāris	
1-я	laudav-**ĕri**-**m**	scrips-**ĕri**-**m**
2-я	laudav-**ĕri**-**s**	scrips-**ĕri**-**s**
3-я	laudav-**ĕri**-**t**	scrips-**ĕri**-**t**
	Plurālis	
1-я	laudav-**erĭ**-**mus**	scrips-**erĭ**-**mus**
2-я	laudav-**erĭ**-**tis**	scrips-**erĭ**-**tis**
3-я	laudav-**ĕri**-**nt**	scrips-**ĕri**-**nt**

З а ў в а г а. Формы perfectum conjunctīvi actīvi (акрамя 1 *sg*.) трэба трэба адрозніваць ад форм futūrum II indicatīvi actīvi, якія таксама ўтвараюцца з дапамогай суфікса -**ĕrĭ**-: laudav-**ĕri**-**s**, laudav-**ĕri**-**t** і г. д.

Perfectum conjunctīvi
дзеяслова sum, esse — *быць* і вытворных

Утвараецца, як у правільных дзеясловаў:

Асоба	sum, fui, —, esse *быць*	absum, afui, —, abesse *адсутнічаць*	possum, potui, —, posse *магчы*
	Singulāris		
1-я	fu-**ĕri**-**m**	afu-**ĕri**-**m**	potu-**ĕri**-**m**
2-я	fu-**ĕri**-**s**	afu-**ĕri**-**s**	potu-**ĕri**-**s**
3-я	fu-**ĕri**-**t**	afu-**ĕri**-**t**	potu-**ĕri**-**t**
	Plurālis		
1-я	fu-**erĭ**-**mus**	afu-**erĭ**-**mus**	potu-**erĭ**-**mus**
2-я	fu-**erĭ**-**tis**	afu-**erĭ**-**tis**	potu-**erĭ**-**tis**
3-я	fu-**ĕri**-**nt**	afu-**ĕri**-**nt**	potu-**ĕri**-**nt**

Plusquamperfectum conjunctivi activi

Plusquamperfectum conjunctīvi actīvi (запрошлы час умоўнага ладу незалежнага стану) утвараецца ад асновы perfectum з дапамогай суфікса **-issē-** і асабовых канчаткаў actīvi (незалежнага стану):

Аснова perfectum	+	**-issē-**	+	**асабовыя канчаткі actīvi**

З а ў в а г а. У 1 *sg*. канчатак -**m**.

Узор спражэння
laudo, āvi, ātum, 1 (аснова perfectum: laudāv-);
scribo, psi, ptum, 3 (аснова perfectum: scrips-)

Асоба	laudo, 1 — *хваліць*	scribo, 3 — *пісаць*
	Singulāris	
1-я	laudav-**isse**-**m**	scrips-**isse**-**m**
2-я	laudav-**isse**-**s**	scrips-**isse**-**s**
3-я	laudav-**isse**-**t**	scrips-**isse**-**t**
	Plurālis	
1-я	laudav-**issē**-**mus**	scrips-**issē**-**mus**
2-я	laudav-**issē**-**tis**	scrips-**issē**-**tis**
3-я	laudav-**isse**-**nt**	scrips-**isse**-**nt**

З а ў в а г а. Формы plusquamperfectum conjunctīvi actīvi трэба адрозніваць ад форм infinitīvus perfecti actīvi, якія таксама ўтвараюцца з дапамогай суфікса -**isse**: laudav-**isse**-**m** (прысутнічае асабовы канчатак), але laudav-**isse** (асабовы канчатак адсутнічае).

Plusquamperfectum conjunctīvi
дзеяслова sum, esse — *быць* і вытворных

Утвараецца, як у правільных дзеясловаў:

Асоба	sum, fui, —, esse *быць*	absum, afui, —, abesse *адсутнічаць*	possum, potui, —, posse *магчы*
	Singulāris		
1-я	fu-**isse**-**m**	afu-**isse**-**m**	potu-**isse**-**m**
2-я	fu-**isse**-**s**	afu-**isse**-**s**	potu-**isse**-**s**
3-я	fu-**isse**-**t**	afu-**isse**-**t**	potu-**isse**-**t**
	Plurālis		
1-я	fu-**issē**-**mus**	afu-**issē**-**mus**	potu-**issē**-**mus**
2-я	fu-**issē**-**tis**	afu-**issē**-**tis**	potu-**issē**-**tis**
3-я	fu-**isse**-**nt**	afu-**isse**-**nt**	potu-**isse**-**nt**

Галоўныя і гістарычныя часы

Усе часы падзяляюцца на галоўныя (няпрошлыя) і гістарычныя (прошлыя):

Галоўныя часы	Гістарычныя часы
praesens	perfectum
futūrum I	imperfectum
futūrum II	plusquamperfectum

Даданыя сказы са злучнікамі *ut, ne*

Даданыя сказы мэты

Далучаюцца злучнікамі ut (fināle) — *каб*, ne (fināle) — *каб не*. Адказваюць на пытанне *з якой мэтай?* Ужываецца: а) praesens conjunctīvi пасля галоўных часоў; б) imperfectum conjunctīvi пасля гістарычных часоў: Discipŭlus multos libros legit (*praes. ind.*), ut bene discat (*praes. conj.*). — *Вучань чытае шмат кніг* (*з якой мэтай?*), *каб добра вучыцца* (= *каб ён добра вучыўся*). Discipŭlus multos libros legēbat (*imperf. ind.*), ut bene discĕret (*imperf. conj.*). — *Вучань чытаў шмат кніг*, *каб добра вучыцца* (= *каб ён добра вучыўся*).

Даданыя дапаўняльныя сказы

1. **Даданыя дапаўняльныя сказы пры дзеясловах са значэннем імкнення і жадання.** Далучаюцца злучнікамі ut (objectīvum) — *каб*, ne (objectīvum) — *каб не*. Адказваюць на пытанні ўскосных склонаў. Ужываецца: а) praesens conjunctīvi пасля галоўных часоў; б) imperfectum conjunctīvi пасля гістарычных часоў: Discipŭlus studet (*praes. ind.*), ut bene discat (*praes. conj.*). — *Вучань імкнецца* (*да чаго?*) *добра вучыцца* (= *каб ён добра вучыўся*). Discipŭlus studēbat (*imperf. ind.*), ut bene discĕret (*imperf. conj.*). — *Вучань імкнуўся добра вучыцца* (= *каб ён добра вучыўся*).

2. **Даданыя дапаўняльныя сказы пры дзеясловах і выразах са значэннем боязі.** Далучаюцца злучнікамі ne — *што*, *каб не*, *як бы не* (дзеянне непажаданае); ne non, ut — *што не* (дзеянне пажаданае). Ужываецца: а) praesens conjunctīvi пасля галоўных часоў; б) imperfectum conjunctīvi пасля гістарычных часоў: Timeo (*praes. ind.*), ne veniat (*praes. conj.*). — *Я баюся*, *што ён прыйдзе/каб ён не прыйшоў/як бы ён не прыйшоў*. Timēbat (*imperf. ind.*), ne non venīret (*imperf. conj.*). — *Я баяўся*, *што ён не прыйдзе.*

Даданыя сказы выніку

Далучаюцца злучнікамі ut (consecutīvum) — *так што*, *што*, *каб*, ut non — *так што не*, *што не*, *каб не*. У галоўным сказе могуць ужывацца займеннікі is, hic, talis — *такі*; tantus — *такі вялікі*, прыслоўі ita, sic — *так*; tam — *настолькі*; adeo — *да такой ступені* і г. д. Ужываюцца: а) praesens conjunctīvi пасля галоўных часоў; б) imperfectum conjunctīvi пасля гістарычных часоў: Discipŭlus multos libros legit (*praes. ind.*), ut optĭme discat (*praes. conj.*). — *Вучань чытае шмат кніг*, *так што ён выдатна вучыцца*. Discipŭlus

tantos libros legēbat (*imperf. ind.*), ut bene discĕret (*imperf. conj.*). — *Вучань чытаў так шмат кніг, што вучыўся выдатна.*

Даданыя паясняльныя сказы

Далучаюцца злучнікамі ut (explicatīvum) — *што*, *каб*, ut non — *што не*, *каб не*. Паясняюць выраз агульнага характару, які ўтрымліваецца ў галоўным сказе: est, fit — *бывае*; accĭdit, evĕnit — *здараецца*; fiĕri (non) potest — (*не*) *можа быць*; sequĭtur — *варта*, трэба; mos est — *ёсць звычай*, lex est — *ёсць закон* і г. д. Ужываецца: а) praesens conjunctīvi пасля галоўных часоў; б) imperfectum conjunctīvi пасля гістарычных часоў: Accĭdit (*praes. ind.*), ut discipŭlus male discat (*praes. conj.*). — *Здараецца, што вучань дрэнна вучыцца.* Accidēbat (*imperf. ind.*), ut discipŭlus male discĕret (*imperf. conj.*). — *Здаралася, што вучань дрэнна вучыўся.*